

8. Підготувати і видати підручники “Академічне релігієзнавство”, “Історія релігії”, “Історія релігії в Україні”, довідники “Релігії світу” та “Неорелігії України”, хрестоматію “Релігієзнавство”, альбом унаочнень “Релігієзнавство”.

9. Організувати і провести в обласних центрах України тематичні читання “Українське християнство”.

10. Разом з Міносвіти вирішити питання організації в Україні системи релігієзнавчої освіти і підготовки наукових кадрів з релігієзнавства.

КОНФЕСІЇ УКРАЇНИ У ЦИФРОВОМУ ВИМІРІ

У 1996 році кількість релігійних громад, об'єднаних приблизно у 70 конфесій та релігійних напрямів, продовжувала зростати і на початок 1997 року досягла кількості 18482 (із них 869 - діють без реєстрації своїх статутів, що не заборонено українським законодавством). У їх власності або ж користуванні є 11897 культових будівель (ще 2616 орендується). Нині в Україні діють 172 монастирі, в яких несуть послух 3892 ченці та черниці, 26 братств, 104 місії, 68 духовних навчальних заклади (10799 слухачів), 5032 недільних шкіл та пунктів катехизації, зареєстровано 122 духовних періодичних видання, багато з яких, на жаль, з тих чи інших причин виходять лише по кілька чисел в рік. Релігійні потреби віруючих задовольняють 16429 священнослужителів, серед яких 507 - іноземці. Розглянемо ці дані у конфесійному розрізі.

Найбільшою конфесією України залишається православ'я, загальна кількість громад якого становить нині більш як 9650 громад. Якщо темпи росту громад збережуться, то на початок нового тисячоліття конфесія має всі шанси вийти на дореволюційний рівень. Цікаво, що на території власне Росії православних громад менше, ніж в одній лише УПЦ в юрисдикції Московського патріархату. Із близько 18 тисяч православних парафій РПЦ (на поч. 1997 р.) поза Російською федерацією знаходиться більш як 11,5 тисяч.

Найбільше число останніх - 6882 (проти 6564, що були на початок 1996 р.) входять в УПЦ, що в канонічній єдності з Московським патріархатом. Ця Церква продовжує домінувати в Україні майже за всіма показниками: вона має 5316 культових будівлі (795 будуються), 75 монастирів (2301 ченців), до речі, за даними, оголошеними на останньому архиерейському соборі РПЦ в Україні 89 монастирів, 13 братств, 12 навчальних закладів (2498 слухачів), 5590 священнослужителів, 1552 недільних шкіл,

27 періодичних видань. Регіонами найбільшого поширення цієї Церкви продовжують залишатися Вінничина (628 громад), Волинь (433), Житомирщина (394), Закарпаття (473), Київщина (350), Рівненщина (480), Хмельниччина (589), Чернівеччина (373).

Значно покращила своє становище порівняно із початком 1996 р. УПЦ Київського патріархату, кількість громад якої зросла нині до 1529. Церква має 954 культові будівлі (131 - будується), 15 монастирів, кількість ченців яких - 47 - говорить про те, що більшість обителів знаходяться ще в стані становлення. Розвитку Церкви допомагають 8 місій, 7 братств, 8 духовних навчальних закладів (1072 слухачі), 1273 священослужителі, 368 недільних шкіл, 8 періодичних видань. Регіонами найбільшого поширення громад Церкви є Волинь (143 громади), Івано-Франківщина (143), Київщина (184), Львівщина (282), Рівненщина (211), Тернопільщина (128).

Не кращі часи пережила у 1996 р. Українська Автокефальна Православна Церква, яка наприкінці року розкололася на дві Церкви. І коли у "верхах" Церков ситуація більш-менш зрозуміла, то впевнено визначити яка громада належить до якого крила Церкви нині майже неможливо - одна і таж громада може числитися одними і другими як "своя". Тому подаємо загальну кількість прихильних до УАПЦ громад, яких на початок 1997 р. було 1167. Церква має 750 культових споруд і буде ще 148. Цікаво, що в єдиному зареєстрованому монастирі УАПЦ не живе жоден чернець. Церква має 4 місії, одне братство, 3 духовні навчальні заклади (221 слухач), 534 священослужителі, 295 недільних шкіл, 5 періодичних видань. Найбільше прихильників УАПЦ знаходиться на Вінничині (64 громади), Івано-Франківщині (251), Львівщині (404), Рівненщині (23), Тернопільщині (323), Хмельниччині (33).

В Україні, окрім названих, у 1996 р. діяло ряд інших православних церков. Так, Руська православна церква мала одну громаду, Російська вільна (закордонна) церква - 8 (4 з них в Криму), Апокаліптична православна церква - 4 (всі - на Вінничині). Діяло дві греко-православні громади, одна - православна незалежна громада. В Україні надзвичайно багато і течій православного коріння. Так, Руська православна старообрядницька Церква (Білокриницька згода) мала 50 громад, з яких 10 - на Вінничині, 14 - на Одещині, 9 - на Буковині. До Руської православної старообрядницької церкви (безпопівська згода) належало 12 громад, 7 з яких - на Житомирщині. Російська істинно-православна церква об'єднувала в 1996 р. 17 громад (8 з них - на Одещині), Богородична церква - Церква Матері Божої Пре-

ображенної - 6 громад (3 з них - на Донеччині). На Одещині діяло дві громади інокентіївців. Незмінною залишилася кількість молукан (5). Характерно, що перелічені течії не мають в Україні своїх навчальних закладів (і, у зв'язку з цим, мають обмежену кількість служителів культу), видань, братств.

Пригальмувався кількісний ріст, навіть порівняно із минулим роком, громад Української греко-католицької церкви. Коли у 1995 році додалося 42 громади, то у 1996 р. - лише 19 і нині їх кількість сягла 3098. Церква у кількістному відношенні поступово виходить на довоєнний рівень (3237), який, однак, у цьому тисячолітті вона, скоріш всього, не переступить. З часу легалізації (1989 р.) УГКЦ відновила свою структуру, створила 8 єпархій (один екзархат). Церква послуговується сьогодні 2671 культовими спорудами (302 - будуються), 54 монастирями (1292 ченці), 9 навчальними закладами (1459 слухачі), 2011 вященнослужителями, має 1 місію. При Церкві діє 695 недільних шкіл, друкуються 23 періодичних видання. Поза Україною діють також 1923 греко-католицьких громади, що підпорядковуються УГКЦ.

Найбільше громад Церкви діє у Закарпатській (266), Івано-Франківській (636), Львівській (1382), Тернопільській (727) областях. Таким чином, всього у чотирьох областях України зосереджено 3011 із 3098 (97 %) громад Церкви. В Запорізькій, Кіровоградській, Полтавській областях громади УГКЦ взагалі відсутні, а в Житомирській, Луганській, Сумській, Черкаській областях їх зареєстровано по одній.

Останніми роками динамічно розвивається Римсько-католицька церква, яка нині представлена в усіх областях України. Число її громад за останній рік зросло швидше, ніж в УГКЦ і на початок 1997 р. становило 716 (на початок 1996 р. - 694. Для порівняння - в Росії всього біля 200 громад РКЦ). Лише на 72 % Церква забезпечена культовими приміщеннями - їх 517 і будується ще 57. Діючі при Церкві 5 навчальних закладів, в т.ч. і римсько-католицький університет (разом - 216 слухачів) не встигають задовольняти потребу у священнослужителях - із 333 кліриків 238 - іноземці. При Церкві діють 24 монастирі (229 ченців), 2 братства, 232 недільні школи. Майже 80 % громад Церкви зосереджено все в тих же традиційно "релігійних" областях України - Вінницькій (103), Житомирській (87), Закарпатській (77), Львівській (116), Тернопільській (66). У підпорядкуванні нунція (посла) Апостольської столиці в Україні автономно діє структура РКЦ у Закарпатті.

Одним із найбільших на терені колишнього Союзу продовжує залишатися протестантський напрям, прихильників якого на початок 1997 р. було зареєстровано біля 4,4 тисяч громад.

Серед них: Євангельські християни-баптисти - 1580 громад; Християни віри євангельської (п'ятидесятники) - 885; Свідки Єгови - 570; Адвентисти сьомого дня - 543; реформати - 98; три лютеранські Церкви - Німецька (26), Українська (4) і Швецька (1); Адвентисти-реформісти - 28; Пресвітеріани - (13); Методисти (8); послідовники Ради Церков ЄХБ - 45; Незалежні баптисти - 48; різні незалежні християно-протестантські течії - більш як 300 громад та ін.

Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів має 44 місії, 15 навчальних закладів (2753 слухачів), 2257 священнослужителів, 650 недільних шкіл, 10 періодичних видань. Потреба у культових будівлях задоволена лише на 45 % - 706 культових будівель (189 будуються). У Всеукраїнського союзу християн віри євангельської (п'ятидесятників) відповідно 362 культові будівлі, 39 місій, 4 навчальні заклади (1161 слухач), 1167 священнослужителів, 480 недільних шкіл, 5 періодичних видань. Релігійну організацію свідків Єгови репрезентують в Україні 570 громад, 89 культових будівель, 808 священнослужителів, 60 недільних шкіл. Ця Церква не має в Україні навчальних закладів, періодичних видань. Церкву адвентистів сьомого дня відповідно 543 громади, 187 культових будівель, 1 навчальний заклад (95 слухачів), 789 священнослужителів, 244 недільні школи, 4 періодичні видання.

Детально характеризувати всі течії протестантського напрямку не маємо можливості, тим більше, що особливих зрушень за останній рік тут не спостерігається. Більшість течій продовжує зростати, але є й такі, які за останні п'ять років зросли на 1-2 громади. Наприклад, громади Ради церков ЄХБ, яких нині 45, громади духовних християн-молокан та ін.

Регіонами найбільшого поширення громад ЄХБ є Вінницька (100), Київська (108), Одеська (107), Хмельницька (110), Черкаська (101) та Чернівецька (125) області. Для ХВЕ (п'ятидесятників) - це, відповідно, Волинська (110), Одеська (62), Рівненська (164), Тернопільська (69), Чернівецька (55) області. АСД майже рівно представлені у всіх областях України. Виділяються, хіба що, лише Вінницька (56) та Чернівецька (76) області. Свідків Єгови найбільше у Закарпатській (223), Івано-Франківській (52), Львівській (75) областях. Адвентисти-реформісти діють переважно у Закарпатті.

Досить значні темпи росту утримували в минулому році мусульмани, кількість громад яких зросла на 34 % і становить нині 236 громад. Проте єдиною церковною структурою ця конфесія не набула - в Україні продовжують діяти три самостійні центри - у Києві, Донецьку та, найбільший, у Сімферополі. У конфесії всього 40 культових будівель (17 % від потреби) і ще 18 будуються. Конфесія

має в Україні один навчальний заклад (110 слухачів), 208 священнослужителів (18 - іноземці), 17 недільних шкіл, 4 періодичні видання. Попри свою кількість, конфесія, як і УГКЦ, залишається регіональним явищем - 198 (84 %) її громад зосереджені у Криму і підпорядковані Духовному управлінню мусульман Криму. Із 25 областей України у 12 не зареєстровано жодної громади.

У 1996 р. в Україні продовжували поширюватися новітні релігійні течії. Серед них виділяються громади харизматичного напрямку, яких уже 65. Розміщуються вони переважно у Криму, Запорізькій обл. та Києві (по 12 громад). Продовжує зростати кількість громад Церкви повного Євангелія (104 громади - із яких 31 - у Донецькій обл.), Новоапостольської церкви (42), Церкви Ісуса Христа Святих останніх днів (мормони) - 25 громад, із яких 16 - у Києві, Товариства свідомості Крішни (31), буддистів (26), бахаї (8) та ін. Активно пропагують себе громади РУНВіри (32), Рідної Віри, Великого вогню та ін. Всі ці громади відходять від регіональної діяльності і намагаються знайти своїх прихильників у всіх областях України.

Крім названих вище, в Україні діють ще більше як 200 малочисельних громад 46 різних релігійних напрямів, толків. У короткому огляді охарактеризувати їх неможливо і немає в тому потреби. Назвемо лише порівняно нову течію, що поширюється серед єврейської общини - іудео-християнство, 6 громад прихильників якого діють у Києві, Одесі і Запоріжжі.

Регіонально найбільша кількість релігійних громад зареєстрована на Львівщині (2463 громади), Тернопільщині (1479 громад), Закарпатті (1338), Івано-Франківщині (1180), Вінничині (1058), Рівненщині (999), Хмельниччині (954). В цих 7 областях зосереджено 51 % усіх релігійних громад України.

Підводячи підсумок, зазначимо, що, як свідчать цифри, екстенсивний етап розвитку релігійного життя в Україні закінчився. Релігійний "бум" 1988-1990 рр., коли щороку кількість громад зростала більш як на 30 %, став спадати. Коли в 1991 р. це зростання ще становило 30%, то уже в 1992 - всього біля 8%, а у 1993-1995 рр. - не більше 5 %. У 1996 р. цей показник становив не більше одного відсотка. Ці зміни ставлять і нові вимоги перед конфесіями і релігійними напрямками. А це - пошук нових форм роботи з віруючими, відповідно до потреб часу, підняття рівня освіти священнослужителів, високий професійний рівень місіонерських кадрів тощо. Тільки така перебудова Церков може забезпечити їм успіх у майбутньому.

Матеріал підготували **А.Колодний, О.Саган.**